

Täysistunto

Maanantai 11.12.2023 klo 12.00—23.17

10. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 58/2023 vp
Valiokunnan mietintö StVM 13/2023 vp

Toinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotus, jonka sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelua, edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.12 **Ilmari Nurminen sd:** Arvoisa rouva puhemies! Kävimme jo viime viikolla tästä hyvin perusteellisen keskustelun lain ensimmäisessä käsittelyssä ja totesimme silloin, että sosiaalidemokraateilta ja vasemmistoliitolta ja vihreiltä tulee hylkäys tämän lain suhteen. Ehkä vähän tässä perusteluja ensin, ja teen lopuksi sitten tämän hylkäysesityksen.

Emme tosiaan kannata tätä hallituksen esitystä koskien toimeentulotuesta hyväksyttävien asumismenojen kiristämistä. Jatkossa, ellei hakija täytä lakiin kirjattavia erityisperusteita, asumisnormin ylitystä ei korvattaisi toimeentulotuella kuin korkeintaan kolmen kuukauden ajan, jolloin hakijan pitää muuttaa edullisempaan asuntoon. Esitys tarkoittaa käytännössä leikkausta toimeentulotukeen, haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tilanteen vaikeutumista sekä köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien lisääntymistä. Laissa ehdotettava kolmen kuukauden määräaika muuttamiselle on myös epärealistinen monella alueella, kun kohtuuhintaisten asuntojen löytäminen on hyvin haastavaa. Tilanne on erityisen vaikea henkilöille, joilla on kuormittava elämäntilanne, elämänhallinnan haasteita tai maksuhäiriöitä. Asumisnormin tulisikin olla realistisella tasolla, jotta sen alittavia asuntoja ylipäättänsä löytyisi jokaiselta alueelta.

Me kävimme tästä valiokunnassa hyvin perusteellista keskustelua. Tässähän hallitus leikkaa nyt suoraan kaikista heikoimmassa asemassa olevilta toimeentulotuen saajilta. Hallitus nostaa lakiin tiettyjä pykäläiä, joilla voidaan sitten määritellä tätä enimmäisasumisen rajaa myös lain tasolla. Jos eivät nämä tietyt lain kriteerit täyty, sitten tästä toimeentulotuen perusosasta leikataan tämä ylimenevä osuus. Valiokunnan kuulemisessa kävi hyvin selväksi — mitä myös Kela painotti meille toimitetussa lausunnossa — että koska kyse on viimesijaisesta toimeentulosta, niin tulisi säilyttää myös harkinnanvaraa, jolla meidän asiantuntijat voisivat arvioida ihmisen elämäntilanteen ja myös soveltaa hieman sitä tehtäessä päätöstä. Näin tiukka säästöihin haluaminen aiheuttaa monia haasteita kaikista heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tilanteeseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

Lisäksi nämä työllisyysvaikutukset ovat hyvin epärealistiset. Tässä arvioidaan, että pientä työllisyysvaikutusta voi olla, mutta kun puhutaan näistä toimeentulotuella olevien kannustinloukuista ja tästä koko järjestelmästä, niin se on hyvin haasteellista.

Tässä on käyty keskustelua myös näitten leikkausten yhteisvaikutusten arvioimisesta, ja ehkä on hyvä todeta vielä, että myös tämän esityksen lausuntoaika oli hyvin lyhyt ja useat asiantuntijat kiinnittivät tähän huomiota.

Lisäksi lainsäädännön arviointineuvosto totesi, että olisi pitänyt arvioida tämän lain yhteydessä myös sen vaikutusta esimerkiksi ylivelkaantuneisiin ja henkilöihin, joilla on luototietomerkitöjä tai muita elämänhallinnan haasteita. Myös vaikutuksia kotitalouksien asemaan tulisi tarkastella kohderyhmittäin esimerkiksi silloin, kun esitys vaikuttaa merkittävästi kohderyhmän taloudelliseen asemaan.

Myös perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota esitykseen sisältyvien vaikutusarvioiden puutteellisuuteen. Lisäksi asiantuntijakuulemisessa lähes kaikki valiokunnan lausunnonantajat katsoivat, että sosiaaliturvaan ehdotettujen leikkausten vaikutukset tulisi arvioida yhdessä, koska säästöt kasautuvat pitkälti samoille ihmisille ja kotitalouksille. Kohtuuttomien tilanteiden välttämiseksi esityksessä olisi pitänyt arvioida kattavasti toimeentulotukeen tehtävät muutokset yhdessä niin työttömyysturvaa ja asumistukea koskevien leikkausten kuin näitten indeksijäädytyksien kanssa.

Erityisesti olemme huolissamme leikkausten vaikutuksista lapsiperheisiin. Näissä vaikutusarvioissa ei ole otettu huomioon kaikkien lapsiin ja lapsiperheisiin vaikuttavien hallituksen esittämien sosiaaliturvaleikkausten kokonaisvaikutuksia. Tämä lapsiperheongelma toistuu myös tässä esityksessä, koska on kyse ihan viimesijaisesta toimeentulosta. Tämä myös lisää painetta täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen ja hyvinvointialueiden lisäresurssitarpeisiin. Tästä ei ole tehty vaikutusarviointia, eikä tähän ole myöskään määrärahoja.

Esityksessä olisi tullut vielä konkretisoida muun muassa sosiaalihuollossa syntyvien kustannusten suuruusluokkaa ja vaikutusta tavoiteltuihin säästöihin. Myös kunnan asumisneuvonnan tarpeen kasvu olisi pitänyt huomioida.

Ehkä yleinen huomio, mitä olemme pyrkineet tuomaan ja minkä myös asiantuntijat ovat esittäneet meille, on huoli siitä, miten eriarvoisuuden lisääminen eri sosiaaliturvaleikkausten osalta vaikuttaa yhteiskuntaan pitkällä aikavälillä. Eriarvoistumiskehitys heijastuu myös kuntiin ja hyvinvointialueille muun muassa palvelutarpeen kasvuna ja tuo siten kustannuspainetta myös sinne.

Arvoisa rouva puhemies! Näillä edellä olevin perustein esitän, että lakiehdotus hylätään. Lisäksi teen kaksi vastalauseemme mukaista lausumaehdotusta, joista ensimmäinen koskee selvitystä näiden toimeentulotuen saajien elämäntilanteisiin liittyen. Toinen meidän lausuma tarkoittaa, että pitäisi pikaisesti selvittää näistä eduskunnassa käsittelyssä olevista etuusheikennyksistä puuttuvat kokonaisvaikutusten ja perus- ja ihmisoikeusarviot, koska nämä kasautuvat samoille. Nämä on meidän vastalauseessa tarkemmin kerrottu, mutta esitän myös ne. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Andersson, Li.

17.19 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Tämän hallituksen epäinhimillinen politiikka on tiputtamassa THL:n arvion mukaan jopa 100 000 uutta suomalaista toimeentulotuen varaan. Hallitus haluaa toimia näin ja valitsee toimia näin, vaikka työn tekemisen kannus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

teet heikentyvät näin rajusti ja vaikka tutkitusti pitkäaikainen toimeentulotuen asiakkuus on yhteydessä lukuisiin sosiaalisiin ongelmiin.

Samaan aikaan hallitus ei ole tekemässä mitään toimeentulotukeen liittyvien kannustin- ja byrokratialoukkujen purkamiseksi, vaan toimeentulotukea saavat laitetaan valitsemaan tuen leikkauksen ja pakkomuuton välillä. Monille, valitettavasti, realistisempi vaihtoehto on tämän viimesijaisen turvan leikkaus, sillä toisin kuin kokoomusedustajat, muun muassa Laiho, ovat täällä sanoneet, Etuovi.comista ei löydy 10 000:ta vapaata vuokra-asuntoa. Pääkaupunkiseudulla on tosiasiaa alle 1 000 vapaata asumisnormin mukaista vuokra-asuntoa. Samaan aikaan Suomessa on yli 56 000 asumisnormin ylittävää toimeentulotukea saavaa kotitaloutta, joista merkittävä osa asuu juuri pääkaupunkiseudulla. Eli kohtuuhintaisia koteja, jotka olisivat tämän asumisnormin mukaisia, ei riitä kaikille, ja samalla tämä hallitus on vielä entisestään vähentämässä kohtuuhintaista asuntotuotantoa eli pahentamassa kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen pulaa entuudestaan.

Tässä laissa nyt esitetty kaavamainen sääntely ei myöskään pysty huomioimaan ihmisten yksilöllisiä tilanteita riittävällä tavalla, ja tähän kiinnitti myös perustuslakivaliokunta omassa lausunnossaan huomiota. Se totesi, että esitetty sääntely voi johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin. Sosiaali- ja terveysvaliokunnassa hallituspuolueet kuitenkin päättivät torpata muutokset, joilla tämä perustuslakivaliokunnan lausunto olisi tullut asianmukaisella tavalla huomioiduksi ja olisimme voineet varmistaa sen, ettei synny kenenkään yksilön kohdalla tällaisia täysin kohtuuttomia tilanteita.

Täällä salissa on myöskin aikaisemman käsittelyn yhteydessä väitetty, että tämä esitetty sääntely nyt tässä toimeentulotukilaissa suojaisi heikoimmassa asemassa olevia, mutta tämä ei tietenkään pidä paikkaansa. Taloudellisessa mielessä ne henkilöt, joihin tämä leikkuri tai pakkomuutto osuu, ovat aivan yhtä heikossa asemassa kuin ne, joita nämä poikkeuspykälät suojaavat, sillä heidän tulonsa ovat yhtä pienet. Eli jotta saat toimeentulotukea, kun olet yksin asuva, sinun pitää olla pienituloinen. Jotta saat toimeentulotukea, kun olet perhe, sinun pitää olla pienituloinen. Nythän nämä poikkeuspykälät käytännössä suojaavat vain perheitä tai hyvin iäkkäitä henkilöitä tai vammaisia henkilöitä, mutta ne eivät suojaa hyvin suurta joukkoa pienituloisia yksin asuvia, joiden kohdalla sitten tämä tuen leikkaus tai pakkomuutto tulee realisoitumaan. Nyt puhutaan siis nimenomaan niistä kaikkein köyhimmistä suomalaisista, joilta leikkaamisen ei pitänyt Riikka Purran mukaan käydä perussuomalaisille.

Yhteenvetona: Siis hallitus on räjähdysmäisellä tavalla kasvattamassa toimeentulotuen saajien määrää, kun edellisen hallituksen aikana toimeentulotuen menot saatiin juuri laskuun hyvän työllisyyskehityksen myötä. Sen lisäksi hallitus heikentää toimeentulotukea saavien taloudellista tilannetta erityisesti kasvukeskuksissa, joissa kohtuuhintaisia asuntoja ei yksinkertaisesti ole riittävästi tarjolla. Näistä syistä kannatan edustaja Nurmisen tekemää hylkäysesitystä ja edustaja Nurmisen tekemiä lausumaehdotuksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Sarkkinen.

17.24 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Leikkaamalla ensisijaisia sosiaaliturvaetuksia hallitus tiputtaa lisää ihmisiä toimeentulotukiriippuvuuteen ja sen päälle heikentää toimeentulotukea saavien tilannetta tämän esityksen kautta. Hallituksen edustajat sanovat usein, että hallitus ei leikkaa köyhimmiltä, mutta sehän ei pidä paikkaansa, kun tässä esityksessä toimeentulotukeen kohdistetaan säästö. Kaikille ei riitä normin mukaista

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

kohtuuhintaista asuntoa, eikä kaikkien elämäntilanne mahdollista muuttoa. Monien ihmisten näkökulmasta kyseessä on silloin toimeentulotuen heikennys.

Tällä esityksellä on arvioitu saatavan 20—25 miljoonan euron säästö julkiseen talouteen, ja samaa luokkaa on muuten esitys olutveron kevennyksestä ja sen hintalappu valtiontaloudelle. Nämä ovat tietysti kaksi täysin eri asiaa, mutta kun on kyse saman kokoluokan asioista valtiontalouden näkökulmasta, on kyllä pakko esittää kysymys, minkälainen arvovalinta on heikentää toimeentulotukea, jotta päästään laskemaan oluen verotusta. Että haloo, ei tähän oikeastaan... Minä toivon, että joku tähän vastaisi, koska minulla ei tähän vastausta ole.

Mutta, arvoisa puhemies, kaikki eivät pysty muuttamaan, ja tämän esityksen seurauksena on sitten toisaalta myös pakkomuutto- ja toimeentulo-ongelmia, alueellista segregatiota, ahdinkoa. Olen huolissani tämän esityksen vaikutuksista ihmisten elämään, mutta erittäin huolissani olen myös tämän esityksen vaikutuksista alueelliseen eriytymiskehitykseen. Suomessa on hyvin pitkään pyritty siihen, että eri tulotasojen ja eri sosiaaliryhmien ihmiset asuisivat samoilla alueilla ja käyttäisivät samoja palveluita ja eläisivät ikään kuin samanlaisessa jaetussa yhteisessä todellisuudessa ja tätä kautta estettäisiin sitten alueellinen ja sosiaalinen ja yhteiskunnallinen eriytyminen. Me tiedetään, että tällainen eriytyminen on erittäin haitallista yksilöiden kannalta mutta myös koko yhteiskunnan koheesion ja jopa yhteiskuntarauhan kannalta.

No, nyt me ollaan tämmöisessä tilanteessa, että hallitus samanaikaisesti ajaa alas sosiaalista asuntotuotantoa, ja sitten kun yhdistetään tämä sosiaalisen asuntotuotannon alasajo asumistuen leikkauksiin ja käsillä olevaan toimeentulotuen heikennykseen, millä ihmisiä ajetaan sitten näihin pakkomuuttoihin, niin tämä yhteislinja tulee väistämättä lisäämään alueellista eriytymistä. Meidän on vakavasti eduskunnassa pohdittava, mitä tämä kasvava alueellinen eriytyminen aiheuttaa ihmisille ja koko yhteiskunnalle. Sen sijaan, että alueellista eriytymistä vahvistetaan, sitähan pitäisi pyrkiä purkamaan, koska se on päässyt liian pitkälle Suomessakin ja me tiedämme sen haitalliset vaikutukset. Mutta vaikuttaa siltä, että hallituksella ei oikein ole politiikkaa, millä tunnistettaisiin ja tunnustettaisiin alueellista segregatiota ja sen haitallisia vaikutuksia ja toimittaisiin niitä vastaan, sillä tämä politiikka-toimien kokonaisuus vie itse asiassa toiseen suuntaan, ja sen hintaa tullaan maksamaan vuosia ja vuosikymmeniä.

Arvoisa puhemies! Minua suoraan sanottuna pelottaa, minkälainen siitä toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta on tulossa, mitä hallitus nyt valmistelee ja mikä on tarkoitus tällä hallituskaudella vielä viedä läpi. Sen tavoitteena on siis puolittaa toimeentulotukea tarvitsevien määrä, jos nyt olen oikein ymmärtänyt, ja säästää sata miljoonaa euroa. No, tähänhan asti hallitus on tehnyt päinvastoin, eli toimeentulotuen tarvetta on kasvatettu leikkaamalla ensisijaisia etuuksia. Kyllä mietityttää, miten tämä neliö saadaan ympyränmuotoisesta reiästä läpi eli miten hallitus vähentää toimeentulotuen tarvetta, kun se on tähän asti tehnyt päinvastoin, leikkaamalla ensisijaisia etuuksia. Oikeastaan antaisin hallitukselle sellaisen neuvon, että mikäli te haluatte toimeentulotuen tarvetta vähentää, mikä on täysin oikea ja täysin legitiimi tavoite, niin perukaa leikkaukset näihin ensisijaisiin etuuksiin. Sillä se toimeentulotuen tarve vähenee. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Mäkynen, poissa. — Edustaja Mattila.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

17.29 **Hanna-Leena Mattila kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksen tavoitteena on selkeyttää asumismenojen hyväksymistä säätämällä niistä toimeentulotukilaissa ja sen perusteella annettavassa asumismenoja koskevassa asetuksessa. Tämä tavoite on kannatettava.

Suomen menestys on perustunut kaikista ihmisistä huolehtimiseen. Orpon hallituksen tapa toteuttaa merkittäviä uudistuksia on ollut hyvän lainsäädäntötavan vastainen. Hallituksen esitykset, joilla leikataan merkittävästi sosiaaliturvaa, on valmisteltu erillisinä lakiehdotuksina nopeasti, ja niiden lausuntoajat ovat olleet poikkeuksellisen lyhyitä. Sekä oikeuskansleri että lainsäädännön arviointineuvoston puheenjohtaja ovat useiden lakiluonnoksista lausuntoja antaneiden tahojen ohella pitäneet lyhyitä lausuntoaikoja ongelmallisina.

Eri lakiesitysten yhteisvaikutusten arviointi on ollut puutteellista. Tämä hallituksen lakiesitys ja hallituksen esitys laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta eivät ole lainkaan mukana yhteisvaikutusten arvioinnissa. Siten näiden hallituksen esitysten osalta yhteisvaikutusten arviointi puuttuu kokonaan.

Valiokunnalle annetuissa lausunnoissa on arvioitu, että eri esitysten yhteisvaikutukset johtavat toimeentulotukimenojen kasvuun. Tämän hallituksen esityksen on arvioitu kasvattavan hyvinvointialueiden rahoitusvastuulla olevien ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen tarvetta ja kustannuksia. Hallitus ei ole tehnyt kokonaisarviota siitä, miten eri lakimuutoksilla säädettävät menojen sopeuttamistoimet ja etuuksien leikkaukset osuvat eri alueille ja samoihin ihmisryhmiin. Hallitus ei ole esimerkiksi teettänyt lainkaan laskelmia siitä, miten iso osa eri etuuksiin tehtävistä leikkauksista kohdistuu lapsiin ja perheisiin. Toimeentulotukea saaneista kotitalouksista neljäsosalla on hallituksen esityksen mukaan alaikäisiä lapsia.

Valiokunnan kuulemisissa on esitetty huoli siitä, miten päätöksissä tullaan huomioimaan asiakkaana olevan kotitalouden yksilöllinen tilanne. Lausunnoissa on pohdittu, miten jo valmiiksi heikossa asemassa olevat kotitaloudet, joista monilla on kuormittava elämäntilanne, erilaisia toimintakykyä heikentäviä sairauksia tai jo valmiiksi maksuhäiriömerkintöjä, löytävät tarvittaessa uuden, normien mukaisen asunnon säädettävässä kolmen kuukauden määräajassa. Tätä on pidetty epärealistisena erityisesti pääkaupunkiseudulla ja isoimmissa kaupungeissa.

Osa toimeentulotukiasiakkaista tulee oletettavasti tarvitsemaan lakimuutoksen voimaantulon jälkeen enenevässä määrin sosiaalityön tukea ja apua hyvinvointialueilta, kuten hallituksen esityksessäkin arvioidaan. Hallituksen esityksessä ei ole arvioitu hyvinvointialueille asiakastyön tarpeen kasvun aiheuttamia lisäkustannuksia.

Arvoisa puhemies! Keskusta esittää vastalauseita ja seuraavia lausumia, jotka esitimme jo valiokuntatyöskentelyssä:

Ensinnäkin, ”eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa lakimuutoksen vaikutuksia lapsiin ja perheisiin sekä erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin kotitalouksiin ja niiden toimeentuloon ja antaa asiasta selvityksen sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle vuoden 25 loppuun mennessä”.

Ja toisena, ”eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa hyvinvointialueiden rahoitusvastuulla olevien ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen menojen muutoksia ja sosiaalityön tarpeen kasvua lain voimaantulon jälkeen”.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Werning.

17.33 Paula Werning sd: Arvoisa rouva puhemies! Olemme kuulleet syksyn mittaan hallituspuolueilta, että hallitus ei leikkaa viimesijaisesta etuudesta eli toimeentulotuesta. No, nyt voimme yhdessä täällä todeta tämän väittämän vääräksi. Tämä ehdotettu lakimuutos ajaa pienituloisia ja köyhiä ihmisiä pakkomuuttoihin ja lisää asunnottomien määrää. Noin 355 000 suomalaista saa jo nyt toimeentulotukea, ja tämä määrä tulee hallituksen esitysten myötä taatusti kasvamaan.

SDP ei kannata hallituksen esitystä koskien toimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen kiristämistä, jolla ajetaan ihmisiä kohti toivottomuutta. Tämä tarkoittaa käytännössä leikkauksia toimeentulotukeen, haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tilanteen vaikeuttamista sekä köyhyden ja toimeentulo-ongelmien lisääntymistä. Ehdotettu kolmen kuukauden määräaika muuttamiselle on epärealistinen, kun kohtuuhintaisten asuntojen löytäminen on monella alueella hyvin vaikeaa. Tilanne on erityisen vaikea niille henkilöille, joilla on maksuhäiriömerkintöjä.

Arvoisa puhemies! Täällä on muutama hallituspuolueen edustaja. Kysynkin teiltä: Onko asia niin, että jos sitä halvempaa asuntoa ei löydy omalta paikkakunnalta, niin pitääkö lähteä sitten koko Suomesta etsimään sitä halvempaa asuntoa, vaikka koko elämä, työ- ja muut suhteet, on juuri sillä omalla asuinpaikkakunnalla? Kuulostaako tämä teistä inhimilliseltä ja reilulta, hallituspuolueiden edustajat — joita ei ole montaa kappaletta, onko peräti kolme, kaksi? Oletteko te hallituksessa lainkaan pohtineet, mitä tapahtuu näille ihmisille, jos he eivät yksinkertaisesti löydä halvempaa asuntoa?

Tämä hallituksen esitys on erityisen julma ja erittäin heikosti valmisteltu. Esitys on laadittu ilman tarpeellisia vaikuttavuusarvioita ja ilman riittävän pitkää lausuntoaikaa. Asian tuntijoiden mukaan esityksen vaikutusten arviointi muun muassa lasten ja nuorten ja lapsiperheiden osalta on puutteellinen, eikä arviointi ole kohdistunut riittävästi eri lapsiryhmiin eikä haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin. Myös lainsäädännön arviointineuvosto on huomauttanut näistä esityksen puutteista, erityisesti siitä, että esityksessä ei ole selvitetty, mihin nämä muutokset kohdistuvat ja kuinka moniin ihmisiin. Esityksessä jää epäselväksi, miten ne vaikuttavat henkilöihin, jotka ovat ylivelkaantuneita, joilla on luottotietomerkintöjä ja joilla on muita elämänhallinnan haasteita.

Puhemies! Myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota vaikutusarvioiden puutteellisuuteen ja erityisesti kaikkien sosiaaliturvaan vaikuttavien esitysten yhteisvaikutusten arviointiin. Jos useiden esitysten vaikutukset kohdistuvat osittain samoihin ihmisiin, on tärkeää arvioida myös toimien yhteisvaikutuksia. Tämä on jäänyt tekemättä.

Tämä lakiesitys yhdessä muiden sosiaaliturvaleikkausten kanssa osuu suoraan yhteiskunnan kaikista heikoimmassa asemassa oleviin: niillä, keillä menee jo nyt huonosti, tulee menemään vielä huonommin jatkossa hallituksen päätösten ansiosta. Se kohdistuu yhteen keskeisimpään perustarpeeseen, nimittäin oikeuteen omaan kotiin. On julmaa ja epäinhimillistä ajaa pienituloiset pois kodeistaan. Hallitus, tämä teidän lakiesitys tulee vain ja ainoastaan lannistamaan pienituloisia ja vaikeuttamaan heidän elämäänsä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kemppi.

17.37 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa rouva puhemies! Aivan alkajaisiksi kannatan edustaja Mattilan tekemiä vastalauseita ja lausumia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

Kyllähän meille tuli reilu viikko sitten aikamoinen pommi THL:n suunnasta. Nimittäin THL:n uusimpien laskelmien mukaan 100 000 suomalaista ihmistä tulee päätyään toimeentulotuen piiriin, siis 100 000 uutta ihmistä toimeentulotuen piiriin hallituksen leikkausten seurauksena. Valtiovarainministerin tänään vihjailema ruuan hinnan korotus olisi viimeinen pisara tähän soppaan, varsin ahtaalle joutuneille ihmisille.

Keskusta tukee hallitusta talouden ja turvallisuuden tavoitteissa, mutta hyvä hallitus, alkää jakako tätä Suomea kahtia. Nyt teidän valintanne sosiaaliturvan leikkausten osalta jakaa tätä maata kahtia. Useat leikkaukset osuvat samoihin ihmisiin. Tämä THL:n 1.12. julkaisema vaikutusarvio arvioi, että tosiaan 100 000 uutta ihmistä eli noin 27 prosenttia enemmän ihmisiä päätyy toimeentulotuen piiriin. SOSTE on arvioinut aikaisemmin, että 64 000 ihmistä putoaa köyhyyteen ja heistä lähes 17 000 on lapsia. Nämä luvut ovat kerta-kaikkisen julmia. Hallituksen tavoitteena on 100 000 työllistä, mutta lopputuloksena on THL:n arvion mukaan 100 000 ihmistä, uutta ihmistä, toimeentulotuelle. [Krista Kiurun välihuuto]

Käsittämättömintä on myös se, että puolet tästä kustannuksesta tulevat maksamaan suomalaiset kunnat, joissa meistäkin suurimman osan pitäisi tänään olla valtuutettuina päättämässä ihmisten perusturvallisuudesta ja arjesta, ja tähän hallitus ei ole varannut euroakaan rahaa. Me tulemme siis maksatuttamaan puolet 100 000 uuden ihmisen kustannuksista kunnilla ilman, että siihen annetaan lisää euroja. Nämä esitetyt muutokset lisäävät hallituksen oman esityksen mukaan kuntien toimeentulotukimenoja arviolta 38,6 miljoonaa euroa vuodesta 2027 eteenpäin, jolloin ne ovat täysimääräisesti kuntien budjetissa. Mutta tämä hallituksen oma arvio toimeentulotuen asiakkuuksista on kyllä huomattavasti pienempi kuin THL:n vastikään julkaisema arvio, ja keväällähän saamme lisää säästöjä, minkä takia uskon, että tämä arvio tulee jopa kasvamaan.

Keskusta pitää huolestuttavana kuntien harteille heitettäviä kustannuksia. Kuntatalouden kohdistuu jo tällä hetkellä merkittäviä uhkia, ja se ihmisten perusturvallisuus luodaan kuitenkin kunnissa peruspalveluiden ääressä. Kun kysyttiin vastikään perhebarometrissä, mikä on mieleisintä veroeurojen käyttöä suomalaisille, niin vastaus oli, että kouluverkosta ja peruspalveluista huolehtiminen.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Lindén.

17.40 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on erittäin helppo jatkaa kuultujen hyvien puheenvuorojen jälkeen tätä keskustelua. Kiinnitän huomiota jo toistamiseen siihen, että tässä talousarviokirjassa sivulla 694 on kuvattu, miten nyt tänä vuonna talousarviossa oli 702 miljoonaa euroa perustoimeentulotukea varten ja ensi vuodelle esitetään 872 miljoonaa euroa eli 170 miljoonaa euroa enemmän. Kasvu rahassa on 24 prosenttia, ja se korreloi niihinkin lukuihin, joita äsken tässä kuultiin arviosta perustoimeentulotuen saajista.

Useinkaan en puheenvuoroissani siteeraa suoraan mietintöjä, mutta tässä siteeraan sivulta 11, mitä mietinnössä todetaan: ”Yhteisarviointia koskevan selvityksen mukaan muiden etuusleikkausten johdosta toimeentulotukimenojen arvioidaan kasvavan noin 20—30 prosentilla. Tämä nostaa todennäköisesti myös nyt käsiteltävänä olevan toimeentulotukimuutoksen kohteena olevien kotitalouksien määrää esityksessä arvioidusta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että toimeentulotuesta voi tulla erityisesti omistusasujien pääasiallinen asumismenojen tukimuoto, koska asumistukea koskevassa muu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

tosesityksessä on ehdotettu lakkautettavaksi yleisen asumistuen maksaminen omistusasuntoon. Lisäksi vuokra-asuntoihin maksettavan yleisen asumistuen määrä pienenee asumistukeen kohdistuvien leikkausten johdosta, mikä lisää toimeentulotuen merkitystä myös vuokra-asujille.”

No, miksikö tällaista esitystä, joka iskee näin voimakkaasti kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin, ylipäättään ollaan tekemässä? Sitähän perustellaan täällä aina sitten näillä työllisyysvaikutuksilla, mutta jo mietinnön sivulla 3, eli siellä yleisperusteluissa, todetaan viidennessä kappaleessa: ”Esityksen mukaan ehdotettujen muutosten arvioidaan johtavan reilun 1 000 henkilön työllistymiseen, mutta sen toteutumiseen liittyy valiokunnan asiantuntijakuulemisen perusteella merkittävää epävarmuutta. Ennakkoarviointi on tehty Tilastokeskuksen niin sanotulla SISU-mikrosimulointimallilla, jossa ei oteta huomioon, että toimeentulotukea saavilla on usein monia päällekkäisiä tai samanaikaisia vaikeuksia, joiden vuoksi toimeentulon hankkiminen ja työllistyminen on vaikeutunut.” Eli siis käytännössä nämä työllisyysvaikutuksetkaan eivät ole toteutumassa.

Olemme tänään kuulleet monta kertaa, kun näistä leikkauksista ollaan keskusteltu, että onhan meillä toimeentulotuki, joka viime kädessä huolehtii sitten kaikkein heikoimmassa asemassa olevista. Tässä nyt sitten isketään toimeentulotukeenkin ja huononnetaan sen etuuksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Meriluoto.

17.43 Laura Meriluoto vas: Arvoisa puhemies! Tässä on jo käytetty monia hyviä puheenvuoroja, enkä rupea kaikkia niitä toistamaan, mutta haluaisin nostaa joitakin kohtia asumisen asiantuntijan, Y-Säätiön, lausunnosta.

Y-Säätiö toteaa: ”Toimeentulotukea saavat henkilöt ovat haavoittuvassa yhteiskunnallisessa asemassa, eikä heillä ole taloudessaan juuri joustonvaraa. Lakiesitys heikentää näiden ihmisten toimeentuloa ja asumista. Asunnottomuuden ehkäisyn näkökulmasta esitys on huolestuttava. Esityksen ajateltuihin kohderyhmiin — eli kotitaloudet, jotka eivät ole löytäneet uutta asuntoa kolmen kuukauden sisällä, ja henkilöt, joilla on luottotietomerkintä ja elämänhallinnan haasteita — sisältyy asunnottomuuden lisääntymisen riski. Mikäli toimeentulotukea ei määrääjän jälkeen myönnetä eikä henkilöllä ole todellista mahdollisuutta muuttaa edullisempaan asuntoon, kasvaa vuokravelkariski. Se puolestaan on riski asumisen päättymiseen hätöön.”

Y-Säätiö on huolissaan myös pitkäaikaisasunnottomuuskehityksestä ja kirjoittaa näin: ”Hätöjen määrän lisääntyminen on riski pitkäaikaisasunnottomuuden kasvulle. Heikoimmassa asemassa olevat velkaantuneet ihmiset tarvitsevat entistä enemmän ruoka-apua sekä järjestöjen ja diakoniatyön apua. Y-Säätiö näkee esitetyn kehityskulun suurena uhkana pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen tavoitteen kannalta.”

Haluaisin nyt kysyä niiltä lukuisilta hallituspuolueitten edustajilta, jotka sanovat, että nämä toimenpiteet täällä eivät kohdistu yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleviin: eivätkö tosiaan esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomat tai leipäjonossa säännöllisesti asioivat toimeentulotuen käyttäjät kuulu heikoimmassa asemassa oleviin ihmisryhmiin? Kyllä pidän tätä vastuuttomana politiikkana. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Pekonen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

17.46 Aino-Kaisa Pekonen vas: Arvoisa rouva puhemies! Kyllä näiden surullisten esitysten käsittely jatkuu vaan täällä salissa. Tuntuu aivan uskomattomalta, että Orpon hallituksen arvovalinta on se, että köyhiltä otetaan ja rikkaille annetaan. Hallituksen rivit täällä salissa sen kun vaan harvenevat entisestään. Ehkä se todellakin kertoo väheksynnästä näitä ihmisiä ja näitä esityksen kohteena olevia leikkauksia kohtaan. [Krista Kiuru: Kolme ihmistä enää!]

Pidän aivan järjettömänä sitä, että te teette politiikkaa, joka ajaa ihmisiä entistä useammin toimeentulotuen varaan, ja samalla te tiukennatte toimeentulotuen ehtoja. Näillä päätöksillä te ajatte suomalaisia köyhyyteen, nostatte esteet kannustimien osalta pystyyn ja tullette aiheuttamaan asunnottomuutta.

Arvoisa hallitus ja hyvät hallituspuolueiden edustajat, jos aikaisemmin Suomen vahvuus on ollut pienet tuloerot, yhtenäinen kansakunta ja yhteiskuntarauha, niin uskon kyllä ja pelkään, että näin ei tule olemaan enää tulevaisuudessa. Te romutatte tämän hyvinvointivaltion. Ja tiedätkö, mikä on minusta tässä kaikista kamalinta? No se on se, että lapset ovat näiden teidän kaikkien leikkausten kohteena. Tässäkin esityksessä vaikutusten arviointi on lasten, nuorten ja lapsiperheiden osalta aivan puutteellinen, ja nämä lapset, lapsiperheet ja nuoret ihmiset ovat kaikista heikoimmassa ja haavoittuvimmassa asemassa olevia. Te toteatte, arvoisat hallituspuolueiden edustajat, että perustoimeentulotuen saajista noin viidennes on lapsiperheitä, ja suurin osa näistä on yhden aikuisen lapsiperheitä, siis yksinhuoltajaperheitä. Te toteatte näin teidän omassa hallituksen esityksessänne aivan suoraan, ja silti te toteutatte nämä leikkaukset. Siis yksinhuoltajien perheet saavat nyt kärsiä ja tuntea nahoissaan teidän kylmät arvovalintanne siitä, että köyhiltä otetaan ja rikkaille annetaan. Huomionarvoista on myös se, että asiantuntijat ovat todenneet, että te olette ottaneet huomioon vaikutusten arvioinnissa kaikkien lapsiin ja lapsiperheisiin vaikuttavien hallituksen esittämien sosiaalityönsien leikkausten kokonaisvaikutuksia. Jopa YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut velvoitetta lapsivaikutusten arviointiin. Arvoisat hallituspuolueiden edustajat, jos te ette kuuntele tai kunnioita oppositiota tai lukuisia asiantuntijoita, jotka ovat lausuneet tästä teidän esityksessänne tai näistä kaikista esityksistä, joita me tänäänkin täällä salissa käsittelemme, niin kunnioittakaa edes YK:n lapsen oikeuksien komiteaa.

Nämä hallituksen kamalat leikkaukset kohdistuvat kaikista heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin, ja ennen vaaleja hallituspuolueet lupasivat jotain aivan muuta. Monesta suusta todettiin, että leikkaukset pienituloisilta eivät teille käy, mutta nyt käyvät. Ja samaa te olette tänäänkin täällä salissa toistelleet. Te olette väittäneet, että säästöt pyritään toteuttamaan tavalla, joka huomioi heikoimmassa asemassa olevien tilanteen, mutta pyrkimyksesi tämä todella näyttää jäävän, sillä ei tässä teidän esityksessänne tosiasiallisesti ole tuotu esiin, miten tämä tehtäisiin niin, että heikoimmassa asemassa olevien tilanne ei pahene. [Vasemmalta: Vaikuttava puheenvuoro!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Honkasalo.

17.50 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Tämä tosiaan on suora leikkaus kaikkien heikoimmassa asemassa olevien asemaan. Vaikka täällä viime viikolla hallituspuolueiden edustajat käyttivät erittäin paljon energiaa siihen, että he yrittivät väittää, että näin ei tosiasiaa ole, niin näin se vaan on. Tosiasiahan pääkaupunkiseudulla esimerkiksi on se, että sitä halvempaa asuntoa on miltei mahdotonta löytää, koska niitä ei yksinkertaisesti ole

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

tarjolla. Samaan aikaan hallitus sitten toisella kädellä vielä tekee sen, että tätä ARA-tuotantoa vaikeutetaan, ja tulevaisuudessa niitä kohtuuhintaisia asuntoja ei ole kerta kaikkiaan tarjolla.

Jopa Sipilän hallituksessa vältettiin kajoamasta toimeentulotukeen, mutta Orpon hallituksella ei ole mitään rajoja siinä, kuinka syvälle se voi mennä — ja tässä todella kajotaan toimeentulotukeen. Tämä hallitus sekä leikkaa toimeentulotukea että lisää omilla päätöksillään noin 100 000 toimeentulotukiasiakasta lisää, niin kuin tässä on todettu. Tämä kombo on kyllä erittäin haitallinen. Tämä ei siis ole mitään muuta kuin yksinkertaisesti julmaa politiikkaa. Tämä on puhdas arvovalinta. Tämä esitys on esitys pakkomuutosta kaikkein heikoimmassa asemassa oleville, ja jollei muutto ole mahdollinen, niin se on suora leikkaus toimeentulotukeen.

Kun viime viikolla tästä esityksestä keskustelimme, niin hallituspuolueet kyllä levittivät täällä todella viljejä paikkansapitämättömiä väitteitä, ja myös tämä puhe köyhistä ihmisistä oli erittäin halventavaa. Ehkä kaikkein hurjin tosiaan oli tämä edustaja Laihon väite siitä, että sieltä Etuovi.comista löytyisi heti kymmenentuhatta vapaata vuokra-asuntoa. Hyvä, että tämä on nyt julkisuudessa sitten korjattu, että tosiasialla Kelan asumisnormin alle jääviä asuntoja on näissä kaupungeissa merkittävästi vähemmän, ja se oikea luku on alle tuhat.

Mutta kyllä tämä esitys kokonaisuudessaan kertoo hallituksen kylmästä politiikasta paljon, ja se kertoo myös erittäin julmasta ihmiskuvasta, jossa köyhimmät ihmiset työnnetään pois silmistä ja koko hyvinvointivaltion ideasta halutaan luopua ja siirtyä kohti tätä köyhänapuhteiskuntaa, joka meille on tuttu lähinnä Yhdysvalloista. Sitä voidaan sitten hyvällä tahdolla tai vapaaehtoisuuden voimin rahoittaa. Tämä on ilmeisesti hallituksen idea siitä, mihin tulee pyrkiä. Kaikkein kovimmat leikkaukset osuvat niihin, joilla ei siis ole tosiasiallisia mahdollisuuksia hankkia työtuloja tai lisätä työntekoa, ja näin toteaa esimerkiksi professori Hiilamo THL:n tiedotteessa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Furuholm.

17.53 Timo Furuholm vas: Arvoisa rouva puhemies! Toivottavasti tämä nyt kestää yli kolme minuuttia, kun tänne korokkeelle asti raahauduin. — Nyt käsitellään toimeentulotuesta annettua lakia ja sen asumismenojen hyväksymisen tasoa. Tämä ei tosiaan ole mikään ihan merkityksetön muutos, vaan se koskee 56 000:ta kotitaloutta, joiden kohdalla nykyinen normien ylitys jää maksamatta, ja juuri tähän tällä esityksellä haetaan muutosta. Pahimmillaan kiristys ajaa ihmisiä, perheitä, pois kotoaan tai pakottaa säästämään muista välttämättömistä menoista. Esitys lisää THL:n näkemyksen mukaan maksuhäiriöitä ja velkaantumista sekä kasvattaa asunnottomuuden riskiä. Itse työllisyysvaikutuksista edustaja Lindén jo piti sen verran hyvän esitelmän, etten niihin nyt mene.

Edellä nostetuista seikoista huolimatta täällä salissa on tänäänkin käyty päivän mittaan hieman kiemurtelevaa keskustelua sen suhteen, keneen hallituksen leikkaukset lopulta osuvat ja keneen eivät. Täällä on väitetty hallituspuolueiden toimesta, etteivät nämä leikkaukset osu kaikista heikoimmassa tilanteessa oleviin ihmisiin. On kyllä todettava, että tässä salissa, sen eri reunoilla, näyttää olevan perustavanlaatuisia käsityseroja siitä, kuka tässä yhteiskunnassa on pienituloinen ja kuka heikoimmassa asemassa. Aikaisemmin tänään käsitelimme indeksijäädytyksiä, ja esimerkiksi niiden vaikutus hallituksen omankin esityksen mukaan osuu pääosin pienimpään ja toiseksi pienimpään tulodesiiliin, näihin kuu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

luvien käytössä oleviin tuloihin. Oma tulkintani ainakin on se, että juuri nämä ihmiset ovat niitä yhteiskunnan pienituloisimpia eli taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevia. Kysynkin neljältä hallituspuolueen edustajalta: olenko väärässä?

Arvoisa puhemies! Numerot osoittavat täysin kiistattomasti myös sen, että hallitus tekee roppakaupalla lisää näitä heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevia. Puhutaan kymmenistä tuhansista ihmisistä ja perheistä. Edustajat salin tällä reunalla ovat tässä nostaneet ansiokkaasti esiin moneen kertaan sitä, miten toimeentulotuen tarve kasvaa merkittävästi. Itse asiassa tämä toimeentulotuen tarpeen tietoinen kasvattaminen on kyllä sen sortin saavutus, ettei työn linjasta puhuva oikeistohallitus voi olla siitä ylpeä millään tasolla. Ja jos joku siitä ylpeä on, niin he eivät kyllä kyseisen tuen toimintalogiikkaa tunne. Kun te nyt ajatte tällaisella voimalla ihmisiä toimeentulotuen pariin, niin pidän kyllä erityisen härskinä, että kyseiseen etuuteen kehdataan tehdä kaiken kukkuraksi vielä heikennyksiä. Vähän sellainen ”kun mikään ei riitä” -tunnelma näissä hallituksen toiminna tällä hetkellä on.

Arvoisa rouva puhemies! En edes vaivaudu enää kysymään yhtään mitään, kun vastaus ta en kuitenkaan saa, vaan totean, että tämä toimeentulotuen leikkaus kohdistuu yhteiskunnan kaikista pienituloisimpiin ja heikoimpiin ihmisiin, niihin, jotka eniten tukea tarvitsevat. Tältä siis näyttää kokoomuksen, perussuomalaisen, RKP:n ja kristillisdemokraattien politiikka vuonna 2023. Tältä näyttää heidän arvovalintansa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Krista.

17.57 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä ehdotetaan hakijaa, joka elää toimeentulotuen varassa, muuttamaan, jos hänen asumismenonsa ylittävät nykyisen tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän. Henkilöllä olisi määrärajan puitteissa velvollisuus hakea asuntoa kolmessa kuukaudessa, ja ellei hän sitä löydä, niin määräaikaa voitaisiin pidentää perustellusta syystä. Hakijaa ei kuitenkaan ohjattaisi hakemaan edullisempaa asuntoa ja asumismenot huomioitaisiin täysimääräisenä, jos hakijalla on laissa määritelty erityinen peruste asumiseen nykyisessä asunnossaan.

Arvoisa puhemies! Hyvin paljon on sitten käyty keskustelua siitä, mihin nämä ihmiset muuttavat. Yli 56 000 ruokakuntaa — mihin nämä ihmiset muuttavat? En tiedä, ovatko ihmiset huomanneet, mutta tämän hallituksen esityksen suurin heikkous on se, ettei tunneta lainkaan sitä toimintaympäristöä, missä nämä ihmiset asuvat. Sen osoitti hirvittävän hyvin ensimmäinen käsittely tässä salissa, kun täällä esitettiin, että nämä ihmiset voisivat etsiä asuntoa tuolta Etuovi.comista. Silloin välihuudolla vastasin, että sille porukalle ei löydy kohtuuhintaista vuokra-asuntoa sieltä Etuovi.comista. Tämä tosiasia, joka tässä on, ei pala tulessakaan. On todella ikävä tilanne se, että näillä ihmisillä on nyt pakkomuuttovelvollisuus päällään tämän lakiesityksen hyväksymisen jälkeen, ja tämä johtaa nyt siihen, että näitä kohtuuhintaisia asuntoja, mihin muutetaan, pitäisi sitten olla.

Erityinen haaste on sitten siinä, onko näitä kohtuuhintaisia asuntoja näissä isoissa kasvukeskuksissa. [Li Andersson: Ei niitä ole!] Isoissa kasvukeskuksissa on kohtuuhintaisia asuntoja, jos niitä jossakin Suomessa on. Niitä ei ole pienillä paikkakunnilla eikä sellaisilla paikkakunnilla, joilla ylipäättäänkään ei ole vuokra-asuntoja. Siten me joudumme katsomaan sitä, onko näitä asuntoja isoilla paikkakunnilla. Kun valiokunnan asiantuntijakuulemisia on käyty, niin varmasti meille jokaiselle on tullut kyllä yllätyksenä, että niitä asuntoja on näin vähän. Kyllä jokainen tiesi, että niitä on vähän, mutta ei, että niitä on näin vä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

hän. Ne ovat aivan kiven alla. Se syy on yksiselitteisesti se, että ARA-asuntotuotannossa ja siellä ARA-kriteeristöissä on sisään leivottuna se, että jokaisella ihmisellä, joka ARA-asuntoa hakee, täytyy olla erityisen hyvä syy tämä asunto saada, ja työllisyys eli työ- tai koulutusta paikka on näitä erityisen hyviä perusteita. Lisäksi pitää hakea omalla paikkakunnallaan, ja silloin on ensisijainen hakija. Nämä johtavat sellaiseen tilanteeseen, että nämä kriteerit aiheuttavat nyt ongelmia tämän lakiehdotuksen voimaan tullessa.

Valiokunta toteaa siis, että ”ARA-tuotannon väheneminen voi heikentää tulevana vuosi- na entisestään toimeentulotuensaajien mahdollisuuksia tosiasiallisesti löytää nykyistä edullisempi asunto”. Valiokunta myöskin toteaa, että tämä kohtuuhintaisen asuntotuotannon määrä ei ole niin runsas kuin oletetaan, ja kannamme siitä kyllä suurta huolta. Eli ”käytännössä kohtuuhintainen vuokra-asunto on monissa tapauksissa mahdollista saada vain valtion tukemasta eli niin sanotusta ARA-asuntokannasta, jossa noudatetaan tuota etusijajärjestystä”, mistä äsken puhuin. ”Varsinkin pääkaupunkiseudulla ja muissa suuremmissa kaupungeissa kohtuuhintaisia julkisen tuotannon vuokra-asuntoja on vaikea saada hakijoiden suuren määrän takia. Liian suurten asumiskustannusten vuoksi ARA-asuntoa hakeva ruokakunta voi joutua hakemaan asuntoa pitkään, sillä asunnot on osoitettava ensisijaisesti kiireellisemmässä asunnon tarpeessa oleville.” Kyllä tämä valiokunnan teksti on aika kar- meaa totuuden toteamista tässä ajassa.

Oma huoleni on se, mihin nämä ihmiset muuttavat. Kyllä tässä joku laskuvirhe on tehty, jos näitä kohtuuhintaisia asuntoja on alle tuhat pääkaupunkiseudullakin. [Li Andersson: Eikä sitä ole edes arvioitu siinä esityksessä!] — No ei tietenkään ole. Sen me tiedämme kyllä, että tässä nämä arvoinnit ovat jääneet puutteellisiksi. — On huolestuttavaa, mihin nämä ihmiset muuttavat. Siis ajatelkaa, 56 803 kotitaloutta, ja nyt on kodin päällä uhka, että tästä on lähdettävä. Se on lasten ja nuorten kannalta todella iso juttu. Nämä ihmisten lä- hisuhteet siihen kotialueeseen, jolla on eletty ja oltu, saatu käydä samoja kouluja samojen kavereiden kanssa — tulee ihan kylmät väreet, kun minä ajattelen niitä lapsia, kun näille lapsille tulee tunne, että minunkin pienistä menoistani ja minun perheeni menoista vielä on löydettävissä säästöä.

Tästä pääsemmekin, arvoisa puhemies, seuraavaan teemaan. Tässä salissa on koko kes- kustelun ajan kysytty ja annettu ymmärtää, mitä oppositio tarkoittaa sillä, kun me sanom- me, että leikataan kaikkein vähävaraisimmilta ihmisiltä. Jollakin tavalla ei ole tunnutta huomaavan, että tämä hallitushan nimenomaan leikkaa kaikkein vähävaraisimmilta ihmi- siltä. Mutta täällä osa on käyttänyt politiikan retoriikassa jopa hyödykseen sen, että me emme leikkaa tässä hallituksessa kaikkein vähävaraisimmilta. Sitä minä en ymmärrä, eikö hallitus tiedä, että tällä esityksellä leikataan 95,47 euroa keskimäärin näiltä kaikkein hei- koimmassa asemassa olevilta ihmisiltä, vai eikö täällä uskota siihen, että muutkin näkisi- vät, että näin tosiasiaa tapahtuu. Kumpikin on huono. Totuuden saivarteleminen, totuu- den vääräksi puhuminen on vakavaa tässä salissa, mutta totuus on se, että tässä leikataan nyt kaikkein heikoimmassa asemassa olevalta nimenomaan suhteessa siihen, miten asu- mismenot ovat aikaisemmin ylittyneet.

Tähän esitykseen jäi monta lapsusta. Niistä olemme puhuneet jo aikaisemminkin, mutta erityisen huolissani olen siitä, minkälainen ralli huhtikuun alusta käynnistyy, koska sekä tämä esitys että asumistukea koskeva esitys laittavat 380 000 asumistuen saajaa ja melkein 57 000 ruokakuntaa etsimään nyt edullisempaa asuntoa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla niitä asuntoja on noin alle tuhat, ja kohtuuhintaisesta asuntotuotannosta vielä vähennetään. Huoleni on siis se, mihin nämä ihmiset muuttavat.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kontula, olkaa hyvä.

18.05 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Kun me puhumme toimeentulotuesta, me puhumme aivan erityisestä tuesta meidän sosiaalietuusjärjestelmässä. Se on laadullinen poikkeus ja erikoistapaus suhteessa koko meidän muuhun etuusjärjestelmään. Miksi se on erilainen? Sen takia, että siihen useimmissa tapauksissa liittyy poikkeuksellisen rankka sosiaaliturvabyrokratia, sen verran rankka, että monille toimeentulotukeen oikeutetuille se on edelleen liian vaikea, että he sitä toimeentulotukea edes saisivat. Ja sen takia, että siihen liittyy aivan poikkeuksellinen menokontrolli, esimerkiksi niin, että jos pesukone menee rikki, niin et voi säästää uutta pesukonetta varten, koska se pienikin säästö leikattaisiin sitten pois seuraavan kuukauden toimeentulotuesta.

Tutkijat ovat vuosikymmeniä puhuneet siitä, että toimeentulotukiriippuvuutta pitäisi vähentää meidän yhteiskunnassamme sen takia, että ongelma siinä ei ole vain se, että siellä ehkä on joitain kannustinloukkuja — itse asiassa pahimmat kannustinloukut koko meidän järjestelmässämme — vaan se, että siihen liittyy mekanismeja, jotka aktiivisesti estävät ihmisiä parantamasta omaa asemaansa. [Krista Kiurun välihuuto] Jokainen yritys parantaa omaa asemaa aiheuttaa sellaisia toimeentulon riskejä, joissa järkevä ihminen vain pitää päänsä matalalla ja pyrkii olemaan tekemättä yhtään mitään silloin, kun on toimeentulotulla.

Tästä huolimatta, vaikka tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että mitä vähemmän ihmisiä pannaan toimeentulotuelle, sitä parempi meidän järjestelmämme kokonaistoimivuuden kannalta, 1990-luvulta erityisesti pitkäaikainen toimeentulotuen käyttö on lisääntynyt. Eri-tyisen ongelmallista se on tietysti pitkäaikaisena, koska toimeentulotuki on alkujaan luotu vain hyvin poikkeuksellisiin tilanteisiin, ja tällöisenä viimeisenä perälautana poikkeus-tilanteisiin se on säästetty meidän järjestelmässämme.

No, mikä on ollut syynä tähän toimeentulotukitarpeen lisääntymiseen? Ensinnäkin tietysti yleisesti perusturvan tason jääminen jälkeen, jolloinka yhä useammat sellaiset ihmiset, jotka saavat jotakin perusturvaetuutta, saavat samalla myös toimeentulotukea. Mutta toinen keskeinen tekijä erityisesti 90-luvulla on työttömyysturvaan liittyvien sanktiojärjestelmien tiukentuminen, joka tuotti meille kymmeniätuhansia niin sanotusti tulottomia kotitalouksia eli talouksia, joidenka ainoat tulot ovat asumistuki ja toimeentulotuki. Todennäköisesti tulevaisuudessa myös siirtolaisuus on yksi toimeentulotuen käyttöä lisäävä tekijä, mutta vielä se ei näy merkittävästi siellä. Katsoen nyt kaikkia näitä hallituksen sosiaaliturvavaleikkauksia suurin arvio toimeentulotuen käytön lisäämisestä näiden kaikkien neljän vuoden ajalta, jonka minä olen nähnyt, on noin 40 prosenttia. Jos toimeentulotuen käyttö lisääntyy 40 prosenttia, niin puhutaan niin suuresta muutoksesta meidän järjestelmässämme, että kysymys on laadullisesta muutoksesta koko meidän sosiaalietuusjärjestelmässämme, ei enää vain siitä, minkä suuruisia määriä kulloinkin käsitellään.

Kaiken kaikkiaan minä olen sitä mieltä, että tämä paketti, näiden sosiaaliturvavaleikkausten paketti ja erityisesti se vaikutus, mikä sillä on toimeentulotuen käytön lisääntymiseen, on erittäin potentiaalinen ehdokas siksi asiaksi, mikä tästä hallituksesta muistetaan. Se tarina, jonka yhteydessä tämä hallitus tullaan muistamaan näistä, on hyvinvointivaltion rapauttamisen tarina. 20—30 vuoden päästä, jos nyt vielä historiaa joku on täällä kirjoittamassa, kerrotaan, kuinka meillä oli joskus se hyvinvointivaltio ja sitten tapahtui eräitä asioita, oli muun muassa sellainenkin Orpon hallitus, joka merkittävällä tavalla muutti sitä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

järjestelmää toiseen suuntaan. Se on se jälkikäteisarvio, mikä tästä todennäköisimmin jää käteen.

Sitten erikseen vielä tästä nimenomaisesta toimeentulotuen ehtojen kiristyksestä, joka meillä nyt on käsittelyssä. Tässä edellinen puhuja kysyi, mihin nämä kaikki ihmiset muuttavat. No, eiväthän ne kaikki ihmiset muuta tietysti mihinkään, ja niille ihmisille, joilla muuttamiseen ei ole mahdollisuutta, kysymys on toimeentulotuen eli sen aivan viimesijaisen ja pienimmän etuuden leikkauksesta, [Krista Kiuru: Eli millä ne pärjää?] koska heidän täytyy jäädä asumaan niihin asuntoihin, joissa he nyt asuvat, mutta he saavat niihin huomattavasti pienempää tukea jatkossa, jolloinka he maksavat siitä perusosasta sen yli menevän osuuden. Vuonna 2024 pienimmillään toimeentulotuen perusosa yksinäisellä ihmisellä on 352 euroa 63 senttiä. Kuinka paljon vuokrasta pitää pystyä maksamaan vielä tästä perusosasta, jotta pystyt maksamaan kaiken muun, mitä siitä pitää maksaa: ruuan, vaatteet, hygienian, liikkumisen, tietoliikenteen, mahdolliset yritykset parantaa jotenkin elämänsä tai pitää jonkinlaisia sosiaalisia suhteita yllä? Kuinka paljon 352,63 eurosta on varaa leikata, jotta ihmisten ihmisarvoinen elämä edelleen toteutuu?

Täällä on nyt paljon puhuttu lapsista, mutta minä haluan nostaa vielä erikseen yksinäiset miehet. Yksinäisten miesten on vuokramarkkinoilla kaikkein vaikein saada sitä vuokra-asuntoa, ja todennäköisimmin he ovat yksi semmoinen suuri ryhmä, johonka tämä leikkaus kohdistuu.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Honkasalo, olkaa hyvä.

18.11 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Tämä edustaja Kontulan puheenvuoro tässä edellä oli todella hyvä ja valotti hyvin sitä tosiasiaa, että Orpon hallitus nyt nimenomaan rapauttaa hyvinvointivaltiota monesta eri suunnasta sekä näillä massiivisilla sosiaaliturvaleikkauksilla, leikkauksilla palveluihin, että myös sillä, että hyvinvointivaltion tulopohjaa romutetaan merkittäväällä tavalla, kun veroasteen annetaan laskea. Nämä kaikki tekijät ovat niitä, joista hyvinvointivaltio aikoinaan tunnetaan, eli nimenomaan, että tulopohja on vahva ja että sosiaaliturvajärjestelmä on kattava ja että meillä universaalit palvelut tässä yhteiskunnassa toimivat. Hyvinvointivaltio on siis aikoinaan rakennettu paljon köyhemmissä olosuhteissa kuin missä me tällä hetkellä eletään, ja niin vain sitten Orpon hallitus päätti, että tämän saa antaa mennä.

Mutta, arvoisa puhemies, tuossa edellä kun pidin puheenvuoron, niin jäi vielä sanomatta se, että kun viime viikolla tästä esityksestä keskusteltiin, niin sen lisäksi, että heitettiin paikkansapitämättömiä väitteitä Etuovi.comista, niin kokoomuksen edustaja Laiho ja perussuomalaisen edustaja Junnila täällä myös suoraan sanoivat, että ei köyhien ihmisten edes tarvitse välttämättä asua kaupunkien keskustoissa, että muuttakoon sitten kaupunkien laitamille tai pois kaupungista. Tämä on kyllä varsinkin edustaja Laiholta, joka on espoo-lainen kansanedustaja, täysin kummallinen heitto myös tästä sekoittavan asuntopoliittikan näkökulmasta, josta on historiallisesti havaittu, että se toimii hyvin ja että me kaikki hyödyimme siitä, että ihmisiä asuu ympäri kaupunkia erilaisissa asunnoissa ja ettei me päästetä kaupunkia myöskään eriytymään pahasti, koska sillä on vahvoja muita sosiaalipoliittisia vaikutuksia. Me nähdään nämä vaikutukset nimenomaan nyt esimerkiksi oppimiserojen kasvuna, ja nyt tänään esimerkiksi Helsingin Sanomissa oli ansiokas pitkä juttu siitä, miten tämä eriytyminen näkyy myös esimerkiksi tuoreimpien Pisa-tulosten romahduksessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Krista, olkaa hyvä.

18.14 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! THL on aivan ansiokkaasti kuvannut näitä sosiaaliturvaleikkausten vaikutuksia vuoteen 27, ja minusta täällä oli yksi mielenkiintoinen yksityiskohta siihen keskusteluun, mitä itse ja edustaja Kontula tässä kävimme. Kysyin, mihin nämä ihmiset muuttavat, ja edustaja Kontula hyvin kysyi, että jos he eivät muuta mihinkään, niin millä he tulevat toimeen. Varmasti ajattelemme täällä kaikki, että hallitusohjelmaneuvoittelussa on todella varmasti pohdittu sitä, mihin nämä ihmiset muuttavat, ja jos he eivät muuta mihinkään, niin millä he tulevat toimeen.

Minulle oli jopa yllätys, että tässä rapsassa sanotaan näin: ”Hallitusneuvottelijoille toimitetussa kirjallisessa selvityspyynnössä on arvioitu toimeentulotuen tason riittävyyttä suhteessa niin sanottuihin viitebudjetteihin Suomessa ja Ruotsissa. Yksin asuvan perusosa riittää Suomessa juuri ja juuri siihen kulutuskoriin, johon se on toimeentulotuesta annettun lain 7 §:n mukaan tarkoitettu. Neljän hengen lapsiperheen perusosa ei riitä lainmukaiseen kulutukseen viitebudjetin hinnoittelun perustella. Myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on kiinnittänyt huomiota perustoimeentulotuen riittämättömyyteen, ja siksi Euroopan neuvoston alainen ministerikomitea on suositellut perustoimeentulotuen tason nostamista.”

Näillä reunaraameilla hallituspuolueet kuitenkin tekivät viimesijaisimpaan sosiaaliturvaan leikkauksen. Ja tämä leikkaus, jonka te teitte, johtaa nyt siihen, että jos nämä ihmiset lähtevät vyörymään, siis nämä melkein 57 000 asutokuntaa lähtee vaihtamaan asuntoa, ei ole tällaisia asuntoja olemassa. Jos he eivät lähde asunnoistaan liikkeelle ja vaihda niin sanotusti halvempaan eli korvaa tätä 96 euron leikkausta, jonka te heille teette, niin he jäävät asumaan siihen ja he maksavat tämän keskimääräisen rahan — siis noin 96 euroa on tämä keskimääräinen leikkaus — niistä todella pienistä rahoistaan, jotka olivat niin pieniä, että tähän ovat kiinnittäneet ulkomaalaiset ihmisoikeusjärjestön valvojat huomiota. Ja kun me kysymme täällä Kontulan kanssa, mihin nämä ihmiset muuttavat tai miten he ylipäättään, jos he eivät löydä asuntoa, pystyvät pärjäämään näillä rahoilla, niin vastaukseksi tulee, että tässä maassa ei hallitus ole valmistelussa, ei budjettiriihessään eikä myöskään tämän valio-kunnan käsittelyn aikana pystynyt vastaamaan näihin kysymyksiin. Ja tämä on minusta todella käsittämätöntä, että tällaista voi tapahtua [Puhemies koputtaa] nyky-Suomessa: kaikkein heikoimmassa asemassa olevista säästetään 96 euroa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

18.17 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Käytän tästä paikaltani tosi lyhyen puheenvuoron.

Kiitän edustaja Kontulaa erinomaisesta tämän aihepiirin teoreettista taustaa ja siihen liittyviä perusajatuksia valottavasta puheenvuorosta.

Halusin tämän puheenvuoroni käyttää sen takia, että kun jo ikäni puolesta astuin työelämään 1970-luvulla, toimin ensiksi Turussa kaikkein köyhimmän väestönosan lääkärimä. Vain kansaneläkkeen tukiosan saajat ja silloin niin sanottua huoltoapua saavat olivat oikeutetut kunnallisen lääkärin palveluihin. Tämä ”huoltoapu” käsitteenä on itse asiassa toimeentulotukea edeltävä käsite. Meillä on tämä lainsäädännön hierarkia sellainen, että vuodesta 1922 meillä säädettiin köyhäinhoitolaki, vuonna 1956 tuli laki huoltoavusta ja sitten vuonna 1982 nämä asiat sisältyivät sosiaalihuoltolakiin. Tällä on rankka historia takana, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

nyt me olemme valitettavasti menossa näitten kaikkein syvimpien perusasioiden juurelle uudelleen, eli tulee tällainen harkinnanvaravaraisuus ja voimakas byrokratia, jota edustaja Kontulakin tuossa kuvasi.

Voin ihan esimerkkinä kertoa, että Turun kaupungin sosiaalilautakunnassa aikanaan, kun tehtiin huoltoapupäätöksiä luottamusmiesten toimesta, saatettiin äänestää äänin 4—3 esimerkiksi siitä, annetaanko haloilla lämmitettävässä talossa klapit niin sanotusti pilkotuina vai ei, koska katsottiin, että se oli eräänlainen mittari sille, kuinka oma-aloitteinen se henkilö on, pystyykö hän itse pilkkomaan ne klapit. Eli tässä ollaan todella syvällisten asioiden kanssa tekemisissä.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.